

St. Sz., A. K.

Materiały socjologiczne i prace badawcze

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 10, 605-610

1948

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Biuro Badania Czytelnictwa stawia swym badaniom określony, praktyczny cel, lecz wyniki jego badań wysuwają również problemy natury ogólnej i dostarczają materiału do wykorzystania teoretyczno-naukowego.

St. Sz.

MATERIAŁY SOCJOLOGICZNE I PRACE BADAWCZE

Sprawozdania z konkursów i ankiet ogłoszonych w Polsce po wojnie, których wykaz zamieszczono w IX tomie „Przełądu Socjologicznego”.

Konkurs na opis przeżyć, przemyśleń i spostrzeżeń młodzieży wiejskiej w czasie pobytu poza Polską oraz po powrocie do kraju, ogłoszony przez Polski Instytut Służby Społecznej. Wpłynęło 14 odpowiedzi. Żadna nie zasłużyła na bliższe rozpatrzenie. Postanowiono wszystkim uczestnikom konkursu rozśłać upominki w postaci książek.

Konkurs pt. „Do jakiego zawodu chciałbym się przygotować i dlaczego”. Otrzymano 252 odpowiedzi. Jedną z prac nagrodzonych (I nagroda) wydrukowano i wyniki konkursu ogłoszono w nr 50 „Wici” z 1947 r. Omówienie prac znajdujemy w nr 7/1948 „Wici”.

Konkurs literacki „Odrodzenia” pt. **Miasteczko polskie w 1947 r.** Spis nadesłano 9 prac. I nagrody nie przydzielono. („Przełąd Akademicki” z grudnia 1947 r.). Kilka prac nagrodzonych drukowano w „Przełądzie Akademickim”.

Wielki konkurs studencki pt. „Moja droga do wyższej uczelni”, ogłoszony przez redakcję „Poprostu”. Wyróżniono jako najciekawsze 9 prac, poza tym zakwalifikowano do druku jedną pracę. Prace wyróżnione drukowano w szeregu numerów „Poprostu”. Omówienie konkursu pt. **Ich droga do wyższej uczelni**, pióra W. W. znajdujemy w „Poprostu”. (Globalnej ilości prac nadesłanych na konkurs redakcja „Poprostu” nie podała).

Konkurs pt. **Warszawa moich wspomnień**. Nadesłano 102 prace. Prace nagrodzone i wyróżnione (razem 27) drukowane są w czasopiśmie „Stolica”, w 1947 i 1948 r. Omówienie konkursu znajdujemy w 26/27 numerze „Stolicy” z 1947 r.

Konkurs literacki „Odrodzenia” n. t. **Miasteczko polskie w 1947 r.** Spis nadesłanych na konkurs prac (ogółem 179) zamieściło „Odrodzenie” w nr 11/1948 roku. Rozstrzygnięcie znajdujemy w tymże czasopiśmie w nr 25/1948 r. Przyznano 5 drugich nagród i 5 trzecich. „Wiele z nadesłanych prac nie odpowiada warunkom konkursu pod względem rzeczowym. Większość prac pochodzi ze sfer inteligenckich. Nie odezwały się wcale środowiska robotnicze... Sądzę... nie znalazł w nadesłanym materiale pozycji odkrywczych pod względem rzeczowym i literackim. Dlatego nie przyznano I nagrody” („Odrodzenie” 25/48).

Konkurs literacki „Nowin Literackich” pt. **Kartki z życia nauczyciela**. Na konkurs wpłynęło 106 prac (nr 39/47 czasopisma, gdzie znajduje się jego rozstrzygnięcie). W numerze 40—41 1948 czasopisma drukowana jest praca, która otrzymała pierwszą nagrodę i lista 85 prac wyróżnionych.

Konkurs „Walki Młodych” na pracę literacką w formie pamiętnika, opisu itp. pt. **Mój udział w wyścigu pracy; Moja działalność społeczna na nowej wsi polskiej; Moja działalność społeczna w szkole lub na uczelni.** Wyniki konkursu zostały ogłoszone w nr 25 „Walki Młodych” z dnia 6 lipca 1947 r. Ilości nadesłanych prac nie podano.

Konkurs na życiorys górnika ogłoszony przez Centralny Ośrodek Kulturalno-Oświatowy przy CZZG. Ogółem wpłynęło 115 prac, z tego po terminie 36. W notatce w nr 12—13 (1948 r.) „Odry” podano cyfrę 79 prac, są to prace nadesłane w terminie, które rozpatrywał sąd konkursowy. Najlepsze życiorysy zostaną opublikowane w specjalnym wydawnictwie, które ukaże się nakładem Centralnego Związku Zawodowego Górników.

Konkurs na życiorys Łodzianina ogłoszony przez Instytut Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego. Na konkurs nadesłano 18 prac. Konkurs nie jest jeszcze rozstrzygnięty¹⁾.

Na podstawie ogłoszonych ostatnio w prasie amerykańskiej fragmentów pamiętników H. Morgenthau, Mieczysław Wionczek przedstawił w artykule pt. **„Z prehistorii polityki anglosaskiej w Niemczech powojennych** („Kuźnica” nr 23/1948 r.) stosunki między aliantami w ostatnich latach wojny i po jej ukończeniu.

Konkursy i ankiety ogłoszone w końcu 1947 r. i w pierwszym półroczu 1948 r.

Redakcja „Wici” w numerze 52 z dnia 28 XII. 1947 r. ogłasza konkurs na opracowanie p.t. **Jak rozwinąć czytelnictwo na wsi?** Konkurs został ogłoszony w porozumieniu z zakładem socjologii wsi W.S.G.W. w Łodzi i sekcją socjologiczną na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Opracowanie powinno uwzględniać następujące punkty „I) Dane osobiste... II) Charakterystyka środowiska... III) Droga waszej wsi do oświaty i kultury... IV) Obecny ruch czytelnictwa w waszej wsi... V) Wasza osobista droga do czytania prasy, książek... VI) Jakie są wasze osobiste projekty podniesienia czytelnictwa na wsi... VII) Jakie są wasze uwagi i życzenia pod adresem tygodnika „Wici”...” (i innych pism wiciowych).

Instytut Badań Warszawy Uniwersytetu Warszawskiego ogłosił konkurs pod nazwą **Pamiętnik Warszawiaka.** Inicjatorom chodzi o uzyskanie autobiografii mieszkańców Warszawy z okresu od wybuchu wojny w 1939 do początków 1947 r. (obłężenie, okupacja, powstanie, tułaczka po opuszczeniu Warszawy,

¹⁾ Dlaczego efekt ilościowy konkursu górniczego był dużo większy niż równoczesnego konkursu łódzkiego, mimo że konkurs łódzki odnosił się do większej liczby osób niż górniczy? Wydaje się, że ogromne znaczenie ma tutaj jednolitość społeczna grupy do której apeluje dany konkurs. Odezwa musi działać nie tylko na motywy osobiste, lecz i grupowe. Konkurs wprowadza moment współzawodnictwa. Moment ten zostaje bardzo osłabiony, gdy odezwa apekuje do zbyt różnych, obcych sobie kategorii społecznych.

powrót do Warszawy, ewentualne losy i przeżycia pamiętnikarza na prowincji, stosunek do odbudowy Warszawy).

W organizacji konkursu bierze udział także tygodnik „Stolica” (ulotka, afisz, Nr 49/1947 r. „Stolicy”).

Instytut Prasy Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” ogłosił konkurs na **Opis współczesnej wsi polskiej**. Punkty opisu: „A. Co się działo w latach ubiegłych... B. Dzisiejsze położenie gospodarcze wsi... C. Kulturalne i społeczne położenie wsi...” Nagrody dodatkowe na konkurs ofiarowała także redakcja „Wsi”, („Wieś”, nr 12 z 21. III. 1948 r.).

„Dziennik Ludowy” w Nr 5 z dnia 1. II. 1948 r. ogłasza **Pierwszy konkurs literacki „Dziennika Ludowego” na Wspomnienia dotyczące walki z okupantem w szeregach Batalionów Chłopskich lub innych ludowych organizacji bojowych, względnie wspomnienia z okresu okupacji z prac konspiracyjnych na terenie wsi**.

„Robotnik” z dnia 14. II. 1948 r. ogłasza **Wielki konkurs „Robotnika” na wspomnienie p. t. „Skończyła się wojna...”** Praca nie powinna zawierać więcej niż 6 stron zeszytowych pisma, tematem jej ma być odbudowa, walka z „szabrem”, z korupcją, osiedlenie się na Ziemiach Odzyskanych itd.

„Dom Wojska Polskiego” ogłasza **konkurs na pamiętniki i wspomnienia żołnierskie**. Dotyczyć one mogą walk w Hiszpanii 1936—1939, kampanii wrześniowej, walk z okupantem w kraju, pierwszej i drugiej Armii, oddziałów polskich na Zachodzie, osiągnięć odrodzonego Wojska Polskiego. („Odrodzenie Nr. 6 z 1948 r.).

Seminarium Socjologiczne Uniwersytetu Warszawskiego rozpisało ankietę wśród ludności żydowskiej. Inicjatorem ankiety chodzi o uchwycenie przemian gospodarczych, społecznych i ideologicznych, jakim uległa ocalała ludność żydowska. Ankieta zawiera 23 pytania. Opracowała ją mgr S. Hurwic, całością prac badawczych kieruje prof. dr St. Ossowski („Przełom”, nr 17 z dnia 9 kwietnia 1948 r.¹⁾.

Koło Socjologiczne studentów Uniwersytetu Warszawskiego ogłosiło ankietę p.t. **Moja droga na wyższą uczelnię** („Młoda Myśl Ludowa” Nr 34— 1948 r.).

Związek Kół Polonistycznych P.M.A. ogłosił ankietę polonistyczną, skierowaną do studentów polonistów. „Ankieta ma dać obraz wykształcenia, możliwości i planów młodzieży studiujących polonistykę, ma być wykresem naukowych, pedagogicznych i literackich osiągnięć młodych polonistów”. („Afisz z maja 1948 r.).

Redakcja „Walki Młodych” ogłosiła ankietę na temat: **Jaki chciałbym obrać zawód, co temu sprzyja i co przeszkadza**. Wyjątki z odpowiedzi Redakcja opublikowała w nr nr pisma z marca, kwietnia, maja i czerwca 1948 r.

¹⁾ Wyniki ankiety patrz: Z działalności ośrodków socjologicznych „Przegląd Socjologiczny t. X/1948 r., str. 588.

Dyrekcja Teatru Wojska Polskiego w Łodzi ogłosiła **Kwestionariusz do badania zainteresowań teatralnych publiczności** (20 pytań) i **Ankiety** na temat sztuk wystawionych w Teatrze W. P. (10 pytań). Ankiety i kwestionariusz opracowała dr J. Filozofówna-Korzeniewska.

Krajowa Centrala „Caritas” w Krakowie (referat trzeźwości) ogłosiła ankietę n. t. „Skąd się bierze u nas pijaństwo i jak mu zaradzić”.

J. L.

Archiwum KC PPR. Jak donosi „Głos Ludu” z dnia 20. V. 1948 r. w początku 1945 roku powstało przy KC PPR archiwum gromadzące dokumenty z czasów okupacji, oraz materiały dotyczące ruchu robotniczego i ludowego w Polsce. Archiwum to posiada między innymi dokumenty sztabu głównego Gwardii Ludowej i Armii Ludowej, pokaźny zbiór publikacji prasy podziemnej, powstańczej i emigracyjnej. Będące w jego posiadaniu materiały do historii ruchu robotniczego obejmują dwa okresy: od powstania „Proletariatu” do roku 1918, oraz z okresu międzywojennego. Osobny zbiór stanowią komplety skonfiskowanych w latach 1932—37 czasopism i druków. Cenną część zbioru stanowią wydawnictwa SDKPiL z lat 1893—1910 oraz szereg dawnych wydawnictw PPS, KPP oraz KPZU i KPZB, ponadto związków zawodowych i partii ludowych.

Zbiory archiwum KC PPR stanowią cenny materiał dla historycznych i socjologicznych opracowań dziejów ruchu robotniczego w różnych okresach oraz dziejów okupacji. Specjalnie interesujący dla pewnego typu badań socjologicznych materiał przedstawiająteczki działaczy robotniczych, zawierające życiorysy, wspomnienia i prace poszczególnych działaczy oraz ankiety i wspomnienia dotyczące okresu okupacji zebrane wśród uczestników walk z formacji G. L. i A. L. Archiwum umożliwia korzystanie ze swych zbiorów różnego rodzaju instytucjom badawczym, a również samo prowadzi prace wydawnicze.

Badania struktury społecznej wsi polskiej. Departament ekonomiczny Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych podjął z inicjatywy Biura Studiów Wydziału Rolnego KC PPR badania nad strukturą społeczną i przemianami wsi w Polsce współczesnej. Opracowaniem materiałów zebranych na drodze ankiety zajmuje się wydział Ekonomiki Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Badania rozpoczęte zostały latem 1947 r. Mają one na celu poznanie układu społecznego wsi i jej tendencji rozwojowych. Dotychczasowy stan badań nad stosunkami społeczno-gospodarczymi wsi polskiej oraz założenia, metody i początkowe rezultaty badań podjętych przez Państwowy Instytut Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego przedstawia Jerzy Tepicht w artykule *Badania próbne struktury wsi polskiej* („Nowe Drogi”, nr 8, marzec 1948).

A. K.

Badania nad łódzkimi świetlicami fabrycznymi. W miesiącach marca, kwietniu i maju roku 1949 Biuro Ordynacji Ruchu Amator-

skiego (dawniej Centralny Instytut Kultury) przy Ministerstwie Kultury i Sztuki zorganizowało badania nad świetlicami istniejącymi przy łódzkich zakładach pracy. Badania miały na celu dostarczenie danych o stanie i czynnościach świetlic, na podstawie których można uzyskać prawdziwy obraz istniejącego stanu rzeczy. W badaniach zwrócono szczególnie baczna uwagę na niedomagania pracy świetlicowej i starano się ustalić główne przyczyny tych niedomagań.

Badaniami zostało objętych 115 świetlic. Prace badawcze prowadzili studenci wydziału humanistycznego U. Ł. pod kierunkiem dr M. Hessenowej. Metodą pracy były obserwacje i wywiady prowadzone bądź indywidualnie bądź na podstawie schematów testowych. Spostrzeżenia były uzupełniane i systematyzowane podczas kilkakrotnych niespodziewanych wizyt obserwatora w świetlicy. Kierownik świetlicy, jako niezwykle ważny czynnik w funkcjonowaniu podległej mu instytucji, badany był specjalnie skrupulatnie, z uwzględnieniem w pierwszym rzędzie jego środowiska i kwalifikacji zawodowych.

Uzyskane materiały są obecnie opracowywane przez Biuro Ordynacji Ruchu Amatorskiego i będą niebawem udostępnione dla pracowników naukowych spoza Biura. Zawierają one oprócz danych potrzebnych dla celów praktycznych, inne informacje mogące zainteresować socjologa czy praktyka-oświatowca.

St. SZ.

Wpływ wojny na zdrowie psychiczne młodzieży w Polsce. Jak donosi „Poland of Today” (vol. 2, Nr 8, Aug. 1947) Instytut Higieny Psychiczej przeprowadził wywiady wśród trzech tysięcy młodzieży pomiędzy 15 a 23 rokiem życia, celem stwierdzenia wpływu przeżyć wojennych na zdrowie psychiczne młodzieży. 64% badanych za pomocą ankiety młodocianych stwierdziło występowanie zaburzeń psychicznych u siebie lub u swych krewnych czy przyjaciół. Badania wykazały również demoralizujący wpływ wojny; 60,6% młodocianych przyznało się do uprawiania w czasie wojny oszustwa i kradzieży.

Socjologiczne badania środowisk naukowych. Interesujący dział badań socjologicznych stanowią badania nad typem społecznym człowieka nauki i instytucjami nauczania. Do tego typu studiów należy książka Logana Wilsona: *The Academic Man. A Study in the Sociology of a Profession* (Oxford University Press, New-York 1942) zreferowana w 21 i 22 numerze „Życia Nauki” przez Danutę Dobrowolską. W tym samym zeszycie czasopisma znajdują się dwa artykuły zawierające omówienie pamiętników, które mogą stanowić cenny materiał do podobnych studiów. Omawiane książki są to: *Pamiętniki* Franciszka Hechla oraz L. Hirszfelda *Historia jednego życia*. Również wydany ostatnio tom pamiętników L. Krzywickiego stanowi wkład do materiałów mogących służyć do studiów nad życiem polskich uczonych.

Naukoznawczy przegląd prasy zagranicznej. Miesięcznik „Życie Nauki” wprowadził, poczynając od tomu III systematyczny przegląd prasy zagranicznej wzorowany na podobnym przeglądzie prasy krajowej, zamieszczanym w tym miesięczniku od roku 1946. Przegląd uwzględnia ponad 20 czasopism naukowych zagranicznych z różnych dziedzin, w przeważającej jednak mierze z zakresu nauk humanistycznych. Przejrzysty układ przeglądu obejmującego kilkanaście działów ułatwia czytelnikowi odnalezienie prac z interesującego go zakresu. Przegląd spełnia pożyteczną funkcję informacyjną w dziedzinie najnowszej naukowej literatury czasopiśmiennej.

Diariusz kultury łódzkiej. Życie kulturalne Łodzi rozwija się po myślnie po ostatniej wojnie. Pożyteczne zadanie rejestrowania wszelkiego rodzaju wydarzeń kulturalnych, jakie mają miejsce na terenie Łodzi, podjął Oddział Łódzki Tow. Literackiego im. A. Mickiewicza. W ramach „Prac Polonistycznych” publikowanych przez to Towarzystwo ukazał się w roku 1947 drugi *Diariusz kultury łódzkiej* stanowiący rejestr zanotowanych w chronologicznym porządku wydarzeń kulturalnych z terenu Łodzi za okres od 1 stycznia 1946 do 30 grudnia 1946. Notatki informują o posiedzeniach naukowych, zebraniach dyskusyjnych, imprezach artystycznych, wystawach, wydawnictwach, audycjach radiowych i zjazdach odbytych w mieście. Diariusz obejmuje 548 pozycji. Jakkolwiek autorzy zestawienia zastrzegają, że zebrany przez nich materiał nie jest kompletny, Diariusz stanowi pożyteczne źródło informacji o życiu kulturalnym Łodzi.

A. K.

ZAGADNIENIA ORGANIZACJI NAUKI

Rada Główna dla Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

„Dekret o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego” z dnia 28. X. 1947 r. powołał do życia Radę Główną do spraw nauki i szkolnictwa. Jaki jest stosunek Rady Główniej do Ministra? Dekret mówi: (Art. 9 p. 2) „Z Ministrem Oświaty współdziała z głosem stanowczym lub doradczym Rada Główna stosownie do postanowień niniejszego dekretu i przepisów szczególnych”.

W dalszym ciągu dekret w poszczególnych artykułach podaje, jakie sprawy mają być załatwiane za zgodą Rady Główniej. W tych wypadkach Rada ma głos stanowczy. Oto ważniejsze sprawy, w których potrzebna jest zgoda Rady:

1. Założenie szkoły wyższej, nadanie szkole wyższej charakteru akademickiego, przekształcenie szkoły wyższej, zwinięcie lub przeniesienie. (Art. 19).
2. Otwieranie, przekształcanie, łączenie, dzielenie, związanie, zmienianie nazwy wydziałów, oddziałów, studiów specjalnych, zakładów, instytucji i katedr. (Art. 20).
3. Nadawanie prawa habilitowania szkołom akademickim w zakresie poszczególnych dziedzin nauki (Art. 62).